

iuxta tamen praescriptum ordinationis praefatae. Excepta criminali causa pro invasione domestica nobilis Ioannis Wągrowski, quam Maiestas Sua ad petitionem nuntiorum terrestrium, sibi ipsi iudicandam reservavit. Et habent ac habebunt [...] etc.

Si vero aliquibus de causis in statuto Regni descriptis, praefata generalia colloquia temporibus certis in ordinatione conventionis modernae descriptis proxime indicata non fuerint, extunc partes in suis praefatis omnibus et singulis causis habent ac habebunt terminum in aliis colloquiis generalibus

vel in conventionem Regni generali, ubicumque in Regno proxime celebranda [...] talem, qualem in hac moderna conventionem vel coram Maiestatis Regiae praesentia habuerunt [...].

Causas autem omnes et singulas in iudiciis colloquialibus iam practicas et a colloquiis ad conventionem generalem modernam devolutas, pendentes et indecisas et etiam coram assessoribus in praeteritis conventionibus generalibus Regni [...] practicas et decretas, ab eisdemque assessoribus ad Maiestatem Regiam per apellationem devolutas, vel etiam per eosdem assessores ad Maiestatem Regiam propter prolixitatem remissas et etiam eas, quae in deliberatione Maiestatis Suae pendent Sua Maiestas sibi his iudicandas relinquere dignata est, quas cum consiliariis in hac praesenti Generali Regni Conventions iudicatura est, non obstante hac ipsa limitatione [...].

Palatinatus Brestensem et lunivladislaviensem ac terram Dobrzynensem, nec non palatinatum Mazoviae, etiam iuxta praescriptum ordinationis praefatae iuxta postulationem nuntiorum earundem terrarum in praefata ordinatione expressum conservando.

V. LITTERAE CONTRIBUTIONIS DUODECEM GROSSORUM

Sigismundus Augustus Dei gratia rex Poloniae^a, Magnus Dux Lituaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae^a etc. dominus et heres^a. Universis et singulis ecclesiasticis et saecularibus Regni Nostri senatoribus et consiliariis, ceterisque subditis Nostris quibuscunque tam terrestribus quam civitatum et oppidorum honoribus insignitis, ad quorum notitiam hae Nostrae pervenerint litterae, et praesertim in palatinatu^b et districtibus eius^c consistentibus, sincere et fidelibus gratiam Nostram Regiam. Reverendissimi, reverendi, magnifici, generosi, nobiles, famati, providi, sincere Nobis et fideles dilecti! Multis iisdemque arduis rationibus, ad Nostram Rempublicam et Regnum Nostrum pertinentibus adducti, communicato prius cum senatoribus et consiliariis tam spiritualibus quam saecularibus Regni Nostri consilio, conventionem generalem Cracoviae ediximus. In qua non postrema esset de Regni et dominiorum Nostrorum defensione, ac de constituendis in finibus praesidiis deliberatio, visum est senatoribus Regni Nostri tam spiritualibus quam saecularibus eam in praesentem annum rationem tuendi fines constituere, qua miles mercenarius conscribi et in finibus Regni asservari hoc anno posset. In quam sententiam cum palatinatum et terrarum nuntii consentirent, Nos unanimi^d senatorum status utriusque cum consensu nuntiorum Reipublicae et praesenti tam arduae necessitati accomodum secuti, contributionem pecuniae, qua miles mercenarius in finibus ali possit, eo modo exigendam decernimus.

Imprimis ex singulis mansis seu laneis agrorum, quos singuli cmetones seu incolae villarum tam Nostrarum quam omnium spiritualium et saecularium subditorum Nostrorum colunt et possident, duodecem grossos communis et usualis monetae secundum antiquas quietantias, ad duas temporis ratas infrascriptas, hoc est sex grossos pro dominica Pentecostes [21 V 1553], et alios sex grossos pro festo sancti Bartholomei apostoli [24 VIII 1553] sub poena dupli contribuent, per capitaneos locorum, a quolibet ipsam contributionem, pro ratis supra expressis solvere negligentes irremissibiliter exigent et Reipublicae usui applicent. Ea tamen contributio seu solutio a Nobis ac primis consiliariis Nostris et ordinibus Regni Nostri spiritualibus et saecularibus fieri et incipi debet, incipiendo videlicet solutionem primae ratae a dominica seu festo Pentecosten et finiendo usque ad dominicam post octavas Corporis Christi [11 VI 1553]

^a *Zamiast tych tytułów w MK, t. 83 tylko: etc.* ^b *Pozostawiono puste miejsce.* ^c *Pozostawiono okienko*

^d *unanimem MK, t. 83.*

et deinde secundae ratae incipiendo solutionem a festo sancti Bartholomei et illam ad festum Nativitatis Sanctae Mariae Virginis [8 IX 1553] inclusive terminando et finiendo.

Item sculteti et advocati villarum liberi, non habentes census, duntaxat laneos colentes, solvent de suis laneis per duodecim grossos. Advocati vero cmethones seu colonos habentes, ita ut aliorum dominorum coloni, ad ratas suprascriptas videlicet de quolibet laneo per duodecim grossos, pro prima videlicet sex grossos, pro secunda vero alios sex grossos sub poena dupli contribuent. Quia vero nonnulli advocati et sculteti, ut colludant cum exactoribus Nostris et Reipublicae onera evitent, collocare solent cmethones in parte agrorum advocatiae suae, aut bonorum suorum etiam minore uno laneo, ut ab eis solummodo contributio exigatur et ipsi soli ab eiusmodi exactione sint liberi; tales poenis Nostris subiacebunt, quos exactores diligenter annotabunt.

Item civitates et oppida, tam Nostra Regia quam subditorum Nostrorum spiritualium et saecularium, in toto Regno Nostro exactionem civilem, quam **schos** vocant, unam duntaxat integram iuxta antiquas quitantias solvent et contribuent. Cuiusquidem exactionis medietas solvi debet pro prima rata, videlicet pro festo seu dominica Pentecosten proxima, continuando eandem ratam usque ad dominicam post octavas Corporis Christi proximam. Alia vero medietas eiusdem contributionis civilis pro alia rata, incipiendo eandem ratam a festo sancti Bartholomei apostoli, et eandem terminando usque ad festum Nativitatis Beatae Mariae Virginis, similiter sub poena dupli solvi debet.

Item civitates et villae vastatae, exustae et libertatem habentes, quae non solvunt census dominis suis, sive earum incolae liberi sint, et esse debent a solutione contributionum in praesenti

conventu constitutarum, durante libertate eis concessa, praeter tamen civitates, oppida et villas, quae ab exactionibus publicis immunitatem sibi arrogant inique et praeter necessitatem, eas etiam villas et oppida ad communia communiter ferenda onera volumus ab exactoribus et praefectis locorum more consueto cogi et si quorum praeteritorum annorum contributionem publicam non solverint, ad eam solvendam, quaecunque retenta est inique et praeter legitimam immunitatem, ut pignorationibus adigantur, decernimus et mandamus.

Item contributio cerevisiae, vini, medonis, malmatici, muscatellae, **czopowe** dicta, in omnibus civitatibus et oppidis ac tabernis villarum, tam Nostris quam subditorum Nostrorum spiritualium et saecularium, incipiet a festo Assumptionis (quo expirabit anno praeterito laudata contributio) proximo [15 VIII 1553] ad integrum annum a singulis cerevisiae coctoribus et liquorum propinatoribus more solito, hoc est iuxta continentiam litterarum universalium super contributionem ducillorum editorum solvi debet, ex quibuscunque braseis fuerit cocta cerevisia, sive brasea ipsa sint civium, sive ex molendinis provenientia et emensurata, sive etiam domi facta.

Item etiam a cerevisia externa Swidnicensi, Theszynensi et alia quacunque contributio ipsa **czopowe** solvatur iuxta tenorem universalium litterarum praedictarum.

Item tabernatores hereditarii, qui advectionem propinant cerevisiam, per sex grossos a propinatione ad ratas temporum praedictas, videlicet pro prima rata tres, et reliquos tres pro secunda rata sub poena dupli solvent, si agros non habent. Illi vero, qui agros habent, solvent seorsum ex agris suis contributionem per duodecim grossos ad ratas praedictas, prout et reliqui coloni, iuxta exigentiam et quantitatem agrorum, quos possident. A coctura autem cerevisiae domestica iuxta exigentiam contributionis **czopowe** exolvent. Manuales vero tabernatores sex grossos hoc anno ad ratas temporum suprascriptas, tres videlicet pro prima et reliquos tres pro secunda, sub poena dupli solvent.

Molendina vero ventilia hereditaria, duodecim grossos. Illa vero ventilia, quae anniversarios molendinatores habent, sex grossos pro utraque rata, medietatem videlicet pro prima et aliam medietatem pro secunda rata sub poena dupli solvent, et similiter illa molendina, quorum tertias mensuras tenentarii bonorum Nostrorum regalium exemerunt, et illas a se emptas in summis pecuniarum obligatas tenent ad usum et utilitatem suam, solvent contributionem, quae **schos** dicitur, unam integram sicut reliqua omnia molendina in Regno Nostro, seu illorum molendinatores eam solvere consueverunt contraria consuetudine, quae corruptela potius dici debet, penitus non obstante.

Molendina vero aquatica villarum tam Nostrarum quam subditorum Nostrorum spiritualium et saecularium que *pozzrzebne* vocantur, manuales vero^e seu anniversarios molendinatores habentia, ex singulis rotis ^fsex grossos^f. Hereditarii vero molendinatores dictarum villarum, **folusche** et **stepne**, ex singulis rotis molendinorum suorum, quae **walne** dicuntur, unum fertonem, ad ratas temporum suprascriptas, medietatem pro prima et aliam medietatem pro secunda ratis, sub poena dupli persolvent.

Item molendina brasealia et hereditaria, aquatica et equestria, in omnibus civitatibus et oppidis more veteri taxata et secundum antiquas quietantias contributionem, quae schos dicitur, unam integram persolvent pro ratis supra expressis, unam medietatem pro festo Pentecosten incipiendo, et illam ad dominicam post octavas Corporis Christi terminando. Reliquam vero medietatem eiusdem contributionis ad festum sancti Bartholomei incipiendo, et solutionem eius ad festum Nativitatis Virginis Mariae terminando.

Item minerariae officinae alias ferrum facientes et hereditariae serrae ex ^gsingulis rotis per fertonem. Annuales vero officinae minerariae et similiter annuales serrae^g, hoc est locatae seu conducticiae, a qualibet rota sex grossos anno hoc pro ratis supradictis, medietatem videlicet pro prima et aliam medietatem pro secunda ratis supradictis, sub poena dupli persolvent.

Item sacerdotes Rutheni, qui popones dicuntur, ex singulis ecclesiis et sinagogis unum florenum grossorum. Protopopones vero alias **namiesnici**, per unam sexagenam in moneta, et similiter popones Armeni, pro integro anno sub poena dupli solvent.

Item Valachi ex singulis laneis integris, si illos habent, vel areis, quae **dworzyszcza** dicuntur, duodecem grossos solvent, secundum antiquas quietantias. Et qui agros non habent, a singulo centenario ovium similiter duodecem grossos solvent, sex grossos pro prima et reliquos sex pro secunda ratis superius expressis, sub poena dupli ad quamlibet ratam.

Item ut Iudei contributionem de singulis focis iuxta anni proxime praeteriti constitutionem^h solvant et contribuant.

Ut autem supradicta ordinatio, in exigendis contributionibus facta debitae executioni demandetur, in palatinatuⁱ et districtibus eiusⁱ exactorem infrascriptum videlicet generosumⁱ designavimus et constituimus hisce litteris Nostris.

Quia vero nonnullae civitates et oppida tam Nostra Regia quam subditorum Nostrorum spiritualium et saecularium eam sibi vitandae contributionis **czopowe** excogitaverunt viam, ut a Nobis impetrarent, quo sibi liceret, certa summa pecuniae eandem contributionem integri anni redimere, propterea Nos Reipublicae commodare volentes et postulationi nuntiorum terrestrium annuentes statuimus, ut eam ipsam contributionem **czopowe** non secundum impetrationes suas et concessionem Nostram sed integre quemadmodum debet, et quemadmodum ex civitatibus dictis et oppidis provenire solet, hoc anno ad necessitatem Reipublicae exsolvant.

Quare vobis omnibus et singulis suprascriptis mandamus, ut pro temporibus seu ratis superius expressis in manus praefati exactoris Nostri easdem contributiones secundum quod, ad quemque pertinet, modo praemisso exsolvere curetis.

Vos vero exactores diligenter et fideliter illas colligatis et pro ratis superius designatis colligere non negligatis, eos vero, qui non solventes, negligentes fuerint, locorum capitaneis deferatis.

Vobis etiam capitaneis, quorum interest, mandamus, ut easdem contributiones superius expressas, in locis, civitatibus et oppidis capitaneatus Nostri proclamari et publicari faciatis et ad manus praefati exactoris Nostri pro ratis superius expressis sub poenis ad hoc constitutis exsolvi ad necessitatem Reipublicae Nostro nomine mandetis absque cuiusvis mora et dilationis interventu. Negligentes autem, insolventes et contumaces, per pignorationes et alias poenas solitas ad solvendum easdem contributiones cogatis et compellatis, sub poena centum marcarum pecuniae, quam capitanei negligentes executionem et pignorationem exolvere in conventu generali proxime celebrando tenebuntur et quisque eorum tenebitur, postquam delatus et convictus fuerit. Si vero contigerit, quod exactor aliquam villam iniuste, quasi contributionem

^e *Brak w Kórn.* ^{f-f} grossos sex *MK*, t. 83. ^{g-g} *Brak w Kórn.* ^h *Tak w Kórn.*; w *MK*, t. 83: contributionem.

ⁱ *Zarówno w MK*, t. 83, *jak i w Kórn. pozostawiono tu okienka.*

non exoluisset, detulerit et capitaneus ad pignorationem mittens quietationem apud eosdem colonos invenerit, extunc talis exactor poenam quatuordecem marcarum propterea succumbet, quae capitaneo, quem frustra fatigavit, cedere debebit, pro qua poena exactor citatus coram Nobis vel iudicio terrestri respondere et satisfacere tenebitur.

Ne autem aliquis error in quietationibus exhibendis committatur, statuimus, quod exactores in quietationibus diem, mensem et annum, quo contributionem acceperunt, diligenter annotent et in registra sua diligenter referant. Similiter etiam diem, qua negligentes et non solventes illas capitaneo detulerunt in regestrumque diligenter annotent, ne aliquis error et implicatio rerum accidere possit.

Quietationes vero aliquas non debent exactores discernere sive lacerare vel ipsas ad se recipere, sed eas rursus iis, qui eas attulerunt restituere, pro officio suo et gratia Nostra aliter non facturi. Datum Cracoviae in conventionem generali feria sexta ante dominicam Palmarum^j anno Domini ^kmillesimo quingentesimo quadragésimo [*sic*] tertio^k [24 III 1553], regni Nostri anno ^lvigesimo quarto^l. Ad ^mmandatum Sacrae Regiae Maiestatis proprium^m.

VI. LITTERAE CONTRIBUTIONUM DUCILLORUM³

Sigismundus Augustus Dei gratia Rex etc. Universis et singulis ecclesiasticis et saecularibus Regni Nostri senatoribus et consiliariis Nostri ceterisque subditis Nostri quibuscumque tam terrestribus quam civitatum et oppidorum honoribus et officiis insignitis, ad quorum notitiam hae Nostrae pervenerint litterae, et praesertim in palatinatu^b et districtibus eius^b consistentibus, sincere Nobis et fidelibus dilectis, gratiam Nostram Regiam. Reverendissimi et reverendi in Christo patres, magnifici, generosi, nobiles, famati et providi, sincere Nobis dilecti! Quum nullum sit tempus, quo Regni et provinciarum Nostrarum fines ab infestis hostium incursionibus satis tuti esse possint, nisi more maiorum stipendiarii militis praesidio defendantur, visum est esse necessarium omnibus, tam spiritualibus quam saecularibus senatoribus et consiliariis Nostri, in hoc praesenti conventu Cracoviensi nobiscum existentibus, imo et iis, quos universa Regni Nostri nobilitas ad Nos et comitia nuntios miserat, contributionem eam unanimi consensu et voluntate in hunc annum decernere, quae vulgo *czopowe* appellatur, ut scilicet inde in mercenarium militem, qui fines ab hostibus assidue tueretur necessari sumptus fieri et Reipublicae tranquillitas extra periculum esse possit. Quapropter denuntiamus vobis, quod eam ipsam contributionem ducillorum, quae *czopowe* dicitur exigendam decrevimus, quae inchoari debet a festo Assumptionis Beatae Virginis Mariae [15 VIII] et continuari per integrum annum ad aliud festum Assumptionis Beatae Virginis anni MDLIII [15 VIII 1553].

Exigetur autem et exigi ac exsolvi debet eadem ipsa contributio ducillorum secundum antiquam consuetudinem modo videlicet suprascripto. Ut quilibet cerevisiam coquens venalem, ex quibuscumque braseis fuerit eadem ipsa cerevisia [cocta], hoc est sive ipsa brasea sunt civium et tabernatorum, sive ex molendinis provenientia et emensurata sive domi facta, a quolibet vase singillatim vel coctura ipsius cerevisiae iuxta locorum consuetudinem hactenus observatam exactionem ipsam ducillorum in manus infrascripti exactoris fideliter solvat. Ita ut a maiori coctura alias *waru* plures grossi solvantur, et a minori pauciores iuxta vasorum numerum et quantitatem et exactorum constitutionem, quam, ubi opus est et quotiens expediens fuerit, Nostra auctoritate more antiquo faciet et constituet; notariosque et custodes tam in civitatibus, oppidis, quam etiam in villis, iuxta arbitrium suum exactor etiam ipse deputabit et iuramento corporali ad fidelitatem illos astringet. Ternarii vero vetusto more circa quemlibet grossum solvendi, pro civitatum et oppidorum reparatione conserventur, atque in cisticulam

^j *Kórn. dodaje: proxima.* ^{k-k} *Kórn.: MDLIII.* ^{l-l} *Kórn.: XXIII.* ^{m-m} *Formuła ta występuje tylko w Kórn.*

^a *W MRPS, t. V, vol 1, s. 96 nr 1525 akt ten nosi tytuł: Litterae universales de modo exactionis contributionis ducillorum.* ^b *W rękopisie pozostawiono wolne miejsca.*